

היכא דחל ט"ב בה' בשבת

לעילוי נשמת ר' משה בן נפתלי ז"ל

הרב ארי דוד קאבן

1. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקנח

במוצאי תשעה באב אין אוכלין בשר, ובו סעיף אָחַד

(א) בתשעה באב לעת ערב הצייתו אש בהיכל ונשרף עד שקיעת החמה ביום עשירי, ומפני כך מנהג פֿשר שלא לאכל בפֿשר וְשֵׁלָא לְשִׁתּוֹת יַיִן בְּלֵיל עֶשְׂרֵי יוֹם עֶשְׂרִי. {הגה: ויש מחמירין עד חצות היום ולא יותר (הגהות ממוני); אם חל תשעה באב בשבת ונדחה ליום א', מתר לאכל בפֿשר ויין יום ב', אכל בלילה אסור מפני אכלות של יום (מהרי"ל).}

2. בית יוסף אורח חיים סימן תקנח

פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[א] הנוהג להתענות תשיעי ועשירי וחל תשעה באב להיות בשבת אינו מתענה אלא יום אחד: א תניא בשבעה באב נכנסו גויים להיכל ואכלו ושתו בו וכו'. בסוף מסכת תעניות (כט.) ואמרינן התם שהטעם שקבעוה בתשיעי משום דאתחולי פורענותא עדיפא:

ואיתא בירושלמי רבי אבין ציים תשיעי ועשירי רבי לוי ציים תשיעי וליל עשירי. בסוף תעניות (פ"ד ה"ו). כתב הרב דוד אבודרהם (עמ' רנג) שהרא"ש היה נוהג שלא לאכול בשר בליל עשירי. ובהגהות מיימון כתב יש בני אדם שמתענים מבשר ויין עד חצי יום עשירי: כתוב בתשובת מהרי"ל (סי' קכה) העושים שני ימים תשעה באב תשיעי ועשירי ותשעה באב חל בשבת ונדחה נראה דאין צריך להתענות יום אחד עשר דהא עשירי גופיה חומרא יתירה הוא והא קמן חזינן דאפילו ביום עשירי גופיה אקילינן בעובדא דרבינו יעבץ (או"ז ח"ב סי' תמ) ואם כן אחד עשר מנין לנו אבל שלא לאכול בשר ולשתות יין ליל מוצאי תשעה באב נ"ל דיש ג"כ למנוע כהאי גוונא למי שנוהג שלא לאכול במוצאי תשעה באב דאין זה משום חומרא דרבי יוחנן בן זכאי דבו נשרף ההיכל דאפילו מי שאוכל ביום עשירי בשר יש שנמנעים במוצאי תשעה באב משום חומרא דתענית ואבילות של יום ושייך לבין המצרים:

3. מחזיק ברכה אורח חיים סימן תקנח (חיד"א)

א. בט"ב לעת ערב וכו' מנהג כשר שלא לאכול בשר וכו' וה"ה לספר ולכבס וכן כתבו האחרונים.
ב. הגהה עד חצות היום וכו' ויראי ה' נהגו להחמיר כל היום כולו.
ג. הנוהגים להחמיר שלא לומר שהחיינו מי"ז בתמוז נכון ליזהר שלא לומר שהחיינו גם בליל ויום עשירי יום המר שנשרף בו בית קדשנו ותפארתנו בעונותנו.

4. כף החיים אורח חיים תקנ"ח:א'

שם. שלא לאכול בשר וכו' וה"ה שאסור לרחוץ ולספר ולכבס. רש"ל בתשו' סי' צ"ב. ב"ח. מ"א שם. א"ר סי' תקנ"ט או' ל"א. מחב"ר או' א'. ומ"ש לאסור ברחיצה היינו במרחץ אבל רחיצה האסורה בט"ב מותרת כמבואר בתשו' רש"ל הנז'. וכ"כ כנה"ג בהגה"ט. עו"ש. ח"א שם. מ"ב או' ג'. ופשוט דכשחל ביום ו' הכל מותר לכבוד שבת. מ"א שם. דה"ח או' ד' מ"ב שם. והיינו אפי' בשחרית. א"ר שם. וכ"כ בשאלת יעב"ץ ח"א סי' ק"ו והב"ד השע"ת או' ב' וכ"כ דה"ח שם. מ"ב שם. ועיין לקמן או' ט':

(י) שם הגה. ויש מחמירין עד חצות וכו' ומשמע דסברא ראשונה מחמיר כל היום רק שמור"ם ז"ל כתב דיש שאין מחמירין אלא עד חצות ולא יותר וכ"כ א"ר או' ב' ולדינא משמע מב"ח להחמיר כל היום וכן ראוי לעשות כן לת"ח ופרושין. א"ר שם. וכ"כ המחב"ר או' ב' דיראי ה' נהגו להחמיר כל היום כולו. והב"ד השע"ת או' ב':

5. לבוש אורח חיים סימן תקנח

מנהג כשר הוא שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין ליל עשירי ויום עשירי שרובו של היכל נשרף בו, שלעת ערב יום תשיעי הציתו בו את האור ונשרף עד שקיעת החמה של יום עשירי, אלא משום דאתחולי פורעניות היה ביום ט' קבעו התענית ביום ט', מ"מ" אין לו לאדם⁽⁸⁾ להתענג ביום עשירי.² ויש נוהגין להחמיר ביום עשירי עד חצות, דאי לא שתש כוהינו היה ראוי להתענות גם יום עשירי, אלא שאין גוזרין גזירה על הצבור שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בו. ואותן הנוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בליל מוצאי ט' באב יש להם לנהוג כן אפילו אם חל ט' באב ביום ז' ונדחה עד יום א',³ אף על פי שביום י"א אין צריך להתענות מבשר ויין, מ"מ" בליל מוצאי ט' באב שהוא ליל י"א יש לו להתענות מבשר ויין משום אבילות של יום⁽²⁾:

6. מגן אברהם סימן תקנח

א (פמ"ג) (מחה"ש) שלא לאכול בשר. ופשוט דבסעודת מצוה מותרים כל הקרואים לאכול בשר דפשיטא דלילה הוה קילא מר"ח אב דהא מדינא דגמ' מותר לספר ולכבס ולהרבו' בבנין של שמח' ונישואין וכל דבר ועוד דבמנהגי' מתי' לאכול בשר אך הסעודה שעושין בלילה שלפני החתונ' במקום שאין משלחין באותו פעם סבלונות לא מקרי סעוד' מצוה כמ"ש סי' תמ"ד וע' בא"ע ססי' ס"א בב"ח שכ' דוקא שכבר אירס אז מברכין שהשמחה במעונו וכ"כ הריטב"א א"כ משמע דלא הוי סעודת מצו' ולכן אין לאכול בשר וכן שמעתי מרבנן קשישי ומכ"ש שלא יהיה שם כלי שיר עד אחר חצות יום עשירי וכ' רש"ל בתשו' סי' צ"ב שאין לרחוץ ביום עשירי ואין לספר ולכבס עד חצות (לבוש) ופשוט דכשחל ביום ו' הכל מותר לכבוד שבת:

7. ט"ז אורח חיים סימן תקנא ס"ק יד

(יד) (פמ"ג) אבל לא במספרים. כ' מו"ח ז"ל דזה דוקא בשבוע שחל ט"ב אבל קודם לזה מותר בתכפוהו אבילות דהיינו ששלמו ל' שלו באותן ימים דמותר בכיבוס ותספורת: כתבו התוס' בפ' בתרא דתענית דף כ"ט ואף על גב דשלחו משמיה דר"י דכלי פשתן מותר לכבס במועד מ"מ החמיר לנו מורי רש"י לתת סדינים שלנו לכבס אותם בשבוע שהיה בה ט"ב קודם התענית אבל היכא דחל ט"ב בה' בשבת מותר לכבס ולספר מחצות ואילך מפני כבוד השבת דאין להמתין עד ע"ש מפני טורח השבת עכ"ל והקשה ב"י דבר תימה הוא להתיר לספר ולכבס בט"ב עצמו ותו דבהדיא תניא חל להיות בה' לפניו אסור לאחריו מותר וא"א לשמע' דבו ביום עצמו מותר ותו דגבי חל להיות בע"ש קתני אם לא כיבס בה' מותר מן המנחה ולמעלה ומסיק דלייט עלה אביי וכ"ש כשחל להיות בה' דודאי אסור בו ביום אפי' לאחר מנחה וא"ל דמה דשרי התו' מחצות ולמעל' היינו ביום ד' שהוא עט"ב דהא תניא בחל בה' לפניו אסור ותו דטפי יש להחמיר אחר חצות מקודם חצות הלכך אין לסמוך על הוראה זו עכ"ל ומו"ח ז"ל הסכים להך א"ל שזכר הב"י והא דתניא לפניו אסור היינו שלא לכבוד שבת ולא דק דבהדיא זכר שם בברייתא במקום שמותר לכבס היינו מפני כבוד השבת וא"כ במקום האסור אסור אפי' לכבוד שבת. ולעד"נ דברי התוספות כפשוטן נכוני' דבט"ב עצמו מותר אחר חצות דאחר חצות שייך ליום מחר כמ"ש שאחר חצות נוהגים לשחוט ולהכין צרכי הסעודה כדאי' לקמן וכן הוא בהרב' דברים ובזה ניחא קושיות ב"י למה אמרו דמותר לאחריו ולא אמרו רבות' דאפי' בט"ב עצמו מותר ביום אחר חצות דהא בהא תליא כיון דמותר ביום מחר ממילא מותר ביום שלפניו אחר חצות דאז אין החומרא כ"כ עליו והקילו לכבוד שבת כאן לגמרי ומ"ש ב"י דהא חל ט"ב בע"ש לייט אביי מאן דכיבס בט"ב עצמו לק"מ דהתם היה אפשר לו בה' כדאי' בברייתא שם חל להיות בע"ש מותר לכבס בה' ואם לא כבס בה' מותר לכבס בע"ש מן המנחה ולמעלה לייט עלה אביי נראה דעיקר לטותא דאביי כיון דהיה יכול לכבס בה' ולא כיבס אבל בחל ט"ב בה' א"א לו לכבס ביום ד' שאין היתר כלל אפי' לכבוד שבת אלא בה' כדאי' שם בברייתא אז אין עליו חטא במה שכובס

לכבוד שבת אחר חצות כי א"א לו קודם לזה ודומה לזה אמרי' גבי גלוח במועד דכל שהיה אפשר לו לגלח קודם המועד אסור לגלח במועד ואם לא היה אפשר מותר לגלח במועד וה"נ ממש כן וא"כ הורא' זו נכונה ומסתבר אלא דמ"מ לדידן אין להקל בכך כיון דאנן מחמירין אפי' ביום העשירי כדלקמן ע"כ פשיטא שאין קולא בט"ב עצמו אחר חצות ומו"ח ז"ל התיר ליוצא בדרך למרחוק בשבוע שחל בה ט"ב לכבס לו בגדי פשתן לכבוד שבת אפי' לכמה שבתו' שהוא צריך כיון דאחר ט"ב לא ימצא לכבס אותם:

8. שו"ת מהרש"ל סימן צב

שאלה מי שקיבל עליו שלא לאכול בשר בין המצרים ולא לשתות יין אי שרי במרחץ או לא אם נאמר מאחר שהשוה אותה בקבלתו לאותו שבוע של ט' באב א"כ יאסר נמי ברחיצה או נימא דווקא אכילת בשר קבל עליה/עליו/ ותו לא.

תשובה יראה דשרי ולא מבעי' בסתם דשרי אלא אפי' דאסור לנהוג פרישות זו לעצמו למנוע מרחץ מע"ש אם מורגל בכך ומתחילה צריך אתה לידע מקום החומרא של הפרושים הנמנעים מבשר ויין מבין המצרים כי הוא חד מתלת טעמי או משום כ"א יום שהתענה דניאל ומאחר שקשה עליו להתענות מכל וכל דלא מצי למצער נפשיה כ"כ וחושש דלא להוי חוטא מתענה במקצת מבשר ויין או משום דחשבינן כחזא פורענות והיינו מה שאמר הנביא כל אויביה השיגוה בין המצרים והיינו מיום י"ז בתמוז עד ט' באב ובירושלמי (תענית פ"ד ה"ה) נמי אמרינן מה יש ביניהם מי"ז בתמוז עד ט' באב כ"א יום משהובקעה העיר עד שחרב הבית ר"ל מ"ה מקבלין צערא בעלמא עלייהו כעין תענית כדפרי' או משום האי טעמא שכתב הכל בו משום ר"מ שהטעם הנמנעים מבשר ויין מי"ז בתמוז ואילך מפני שביטל התמיד וניסוך היין א"כ לכל הני טעמי ליכא שייכא ברחיצה שהרי אפי' באותן תעניות הכתובים כגון י' בטבת וי"ז בתמוז שרי ברחיצה בתענית גופיה כאשר פסק הא"י להדיא א"כ לא תלוי רחיצה בתענית כלל ועוד מניעת אכילת בשר תלוי בצער ומניעות מרחץ תלוי באבילות וחילופו באבל ממש א"כ לא שייכי אהדדי ואין מניעות מרחץ בכלל מניעת בשר ומה שכתבתי לעיל שאסור למנוע עצמו מן המרחץ משום כבוד שבת ולא נימא שהוא רוצה לקבל עליו צערא ואף אבילות כמו שאנו נוהגין באלו ט' ימים זה אינו שהרי לא יכול למנוע עצמו מן אכילת בשר בשבת אפי' חל בו ט' באב ונדחה ה"נ עניין מרחץ כי ידוע שעיקר תענוג של המרחץ הוא הנאה של אחר שעה כאשר כתב הרמב"ן ואעפ"י שהתו' התירו לרחוץ בערב ט' באב אף לאחר שהפסיק במקום שלא נהגו איסור רחיצה בשבוע של ט' באב ולא כהרמב"ן שאוסר סיכה ורחיצה משום הנאה שלאחר שעה לאו שחולק על סברתו אלא דס"ל נהי שהוא הנאה שלאחר שעה מ"מ כל זמן שהוא אינו לילה אינו אסור ברחיצה כי אין לנו אלא מה שאסרו חכמים ולא אסרו אלא להפסיק מעט מבעוד יום ואינו תלוי במה שהוא הפסיק סעודתו וקבל עליו התענית וא"כ לאסור הרחיצה קודם שבת שהיא התענוג וההנאה של שבת עון הוא בידו לבטל ואין להביא ראיה מאלו ט' ימים שנהגו איסור רחיצה אף בע"ש שאני שכל ישראל או רובו של גולה קבלו עלייהו ויש יכולת ביד הב"ד והגולה להוסיף ולגזור שהוא קצת נגד המצוה כמו שאסרו תשמיש המטה אף בשבת באבל שהוא מצות עשה ומצות עונה כי עת לעשות לה' וגומר מה שאין כן ביחידים והאמת שאף באלו ט' ימים אין כ"כ יאות המנהג בעיני לבטל הרחיצה בע"ש אלא מה אעשה שכבר נתפשט המנהג ועל זה כיון הרמב"ם (הל' תעניות פ"ה ה"ו) שכתב כבר נהגו כל ישראל שלא לאכול בשר בשבת זו ולא יכנסו למרחץ עד שיעבור התענית ויש מקומות שנהגו לבטל השחיטה מר"ח עכ"ל ומדלא כתב שנהגו איסור אף ברחיצה מר"ח משמע אפי' במקום שנהגו מניעת אכילת בשר מר"ח באיסור מרחץ לא קבלו עליהם אלא בשבת שחל ט"ב ויפה כיוונו כדי שלא לבטל עונג שבת ומ"ה לא אסרו אלא בשבוע שחל ט"ב בתוכה.

ואף שכתבתי שאיסור רחיצה אינו בכלל מניעת אכילת בשר מ"מ נראה בעשירי באב שאנו נוהגים כדברי הטור שלא לאכול בשר אף ביום העשירי אסור ג"כ במרחץ ואל תשגיח במה שכתוב במנהגים וטוב שלא לאכול בשר ולא לשתות יין בליל י' ויומו כו' ומסיק דמותר לספר ולכבס אחר ט"ב מיד אין זו

ראייה כי הוא כתב ומסיק כו' דמשמע דכך מסיק התלמוד וכך הוא האמת לפי דין התלמוד כדפי' לעיל אבל לעולם לפי מה שנוהגין שלא לאכול בשר ולשתות יין אף זה בכלל ומ"ה נמי לא קשה איך יכולין אנו לחלוק על התלמוד שפסק הלכה כר"מ בהא שאין אבילות נוהג אלא עד התענית אבל לאחר התענית מיד מותר בכל דבר לפי שאינו אלא על פי המנהג שנהגו רוב ישראל של גולה למנוע מבשר ויין מר"ח ומאחר שקיבלו עליהם כל ישראל נעשה חובה כאשר כתב הרשב"א בתשובה נהגו אבותינו שלא לאכול בשר משנכנס אב ואעפ"י שאין כאן איסור כלל מדין התלמוד שאפי' בערב הצום בסעודה שאין מפסיק בה מותר לאכול בשר ולשתות יין אפי' הכי מי שיאכל בשר בכל המקומות שנהגו בו איסור פורץ גדרן של ראשונים ופורץ [גדר] ישכנו נחש וא"כ העשירי שהוא בעל מיצרא דט"ב ובו נשרף עיקר הבית כ"ש דלא גרע מהני ימים דהן מר"ח שנהגו בו איסור אעפ"י שאינם בשבוע שחל ט"ב בשלמא לפי דין התלמוד לא קשה מידי דלא אסרו אלא עד התענית לא גזרו אלא (בכח) [דבר] שהציבור יכולין לעמוד בה אבל עכשיו שנהגו וקבלו עליהם איסור אכילת בשר ושתית יין ורחיצה מה שלא אסרה התלמוד משום צער בעלמא לזכור חורבן הבית ולהעלות על לבם תוגה א"כ כ"ש בעשירי שהרי מצינו בירושלמי שהחכמים הראשונים היו נוהגין לעשות אותו כט' באב לעניין צום משום דרבי יוחנן (תענית כ"ט) שאמר אלמלא הייתי שם הייתי קובעו בעשירי ומ"מ נראה היכא שחל ט' באב בשבת ונדחה דשרי אחר התענית הכל שהרי כבר עבר אף העשירי וכן מצאתי להדיא שאפילו במוצאי התענית שרי מיד לאכול בשר ולשתות יין אלא שהקארו כתב שנ"ל לאסור למי שכבר נהג שלא לאכול בשר במוצאי ט"ב דאין זו משום חומרא דר"י דבו נשרף ההיכל דאפילו מי שאוכל בשר ביום העשירי נמנע במוצאי ט"ב משום חומרא דתענית ואיבולו של יום ושייך לבין המצרים ע"כ וכתב מילתא בלא טעמא ומ"מ נראו דבריו לפי שמצאתי בספר חסידים שכתבו שעיקר תענית מעליית' היינו שלא לאכול בשר ולא לשתות יין לא בכניסת התענית ולא במוצאי תענית א"כ כ"ש בתענית זה שכבר היה ראוי להפסיק מבע"י שראוי למנוע מבשר ויין בלילה שלאחר תענית. הנראה בעיני כתבתי.

9. אליה רבה סימן תקנה

יולדת אף שמתענה אחר ז' כדלעיל [סי' תקנד ס"ו, ובא"ר ס"ק ז - ח], נראה דמותרת ליל יו"ד בבשר ויין כיון שאינה אלא מנהג, גם מנהג זה כתב הט"ז [סק"א] שנתחדש מחדש, גם בשיירי כנסת הגדולה [הגהות טור אות ב] כתב המנהג להתיר, ואף דחלילה לו להקל כנגד מנהגינו אפילו ביום עד חצות, מ"מ ליולדת יש להתיר שלא יכביד עליה התענית, ומכל שכן שנדחה ט' באב ליום א' ומתענה שמותרת בבשר ויין, ועוד הא כתבתי בס"ק א' דליל זה קילא מר"ח אב, ויולדות נהגו לאכול בר"ח עד ז' אב כמ"ש בס"י תקנ"א [א"ר ס"ק כב]:

כתב כנסת הגדולה [הגהות טור] טוב שלא לשמש בליל עשירי, אם לא ליל טבילה או בא או יוצא לדרך ע"כ. ומשמע דהמתענה גם יום י' אין לו למנוע בליל י"א. כתב שיירי כנסת הגדולה [הגהות ב"י אות א] העושה ט' באב שני ימים אין לו רשות אלא להחמיר על עצמו ולהתאבל ולקונן ולנהוג בו ה' עינויים, אבל לבטל עצמו מדברי תורה או שלא להניח תפילין וציצית אין לו רשות, ומיהו אסור בתשמיש המטה ע"כ. ומשמע אפילו בליל טבילה, מיהו מדאמרינן בס"י תקנ"ד סעיף ח' כדאי בית אלקינו לאבד טבילה אחת בשנה לא משמע הכי, דלזה הוי שני טבילות. ואפשר כיון דטבילה בזמנה האידינא ליכא מצוה אסור בלא טעם דכדאי וכו', אף לת"ק דפ"ק דתענית [יג ע"א], והלבוש שכתב לעיל טעם דכדאי וכו' כתבו לרוחא דמילתא ודו"ק, וצ"ע:

10. באר היטב אורח חיים סימן תקנה

(ב) חצות. וה"ה שלא לרחוץ ולספר ולכבס עד חצות אחרונים בשם רש"ל. ומ"מ מותר ליטול ידיו דדוקא ברחיצה גמורה במרחץ אסור. ופשוט דכשחל ביום ו' הכל מותר לכבוד שבת. מ"א:

11. ערוך השולחן אורח חיים סימן תקנח

ואם חל ט"ב ביום ה' למחרת בערב שבת הכל מותר מפני כבוד השבת [שם] אבל לאכול בשר קודם חצות פשיטא שאסור דלא כיש טועים בזה [עמג"א סק"ג]:

12. משנה ברורה סימן תקנח

(ג) עד חצות היום - וה"ה שלא [ה] לרחוץ במרחץ ולספר ולכבס עד חצות וכשחל ט"ב ביום ה' שאז יום עשירי הוא ע"ש מותר בכל זה לכבוד שבת:

13. ביאור הלכה סימן תקנח

עד חצות היום - עיין במ"ב דה"ה לענין רחיצה במרחץ ותספורת כ"כ האחרונים בשם רש"ל ובמאמ"ר כתב דמסתימת מרן ומור"ם כאן וכן ממ"ש לעיל סימן תקנ"א ס"ד משמע דאף ממנהג כשר לא אסור אלא בבשר ויין אבל לענין רחיצה ותספורת לא החמירו ומצאתי להרב השיורי שהתיר ג"כ עכ"ל ומ"מ קשה להקל בזה שכמה אחרוני זמנינו העתיקו ד"ז למעשה:

14. פסקי תשובות סימן תקנח

ד. ט"ב שחל ביום ה' - רחיצה, כיבוס ותספורת, בשר ויין, במוצאי התענית ובער"ש מ"ב סק"ג: לרחוץ במרחץ ולספר ולכבס - כשחל ט"ב ביום ה' שאז יום עשירי הוא ער"ש מותר בכל זה לכבוד שבת. והסכימו האחרונים¹⁷ שכבר באור ליום שישי - מוצאי התענית מותרת הרחיצה וכיבוס ותספורת, אמנם דווקא¹⁸ כשעושה לכבוד שבת, אבל אם בדעתו להתרחץ שוב למחרת אין היתר להתרחץ גם במוצאי התענית עד חצות יום המחרת, וכן אין היתר לכבס¹⁹ אלא בגדים לכבוד שבת אבל לא בגדים של ימות החול, ואכילת בשר ושתיית יין אסורה²⁰ עד חצות, כבכל שנה, דלא כאלו הטועים בזה, ויש²¹ הכותבים שגם לענין תספורת נכון להחמיר להמתין עד אחר חצות.

15. ביאור הגר"א אורח חיים תקנ"ח:א

מפני כך כו'. ירושלמי שם בתשיעי הציתו את האור ובעשירי נשרף ריב"ל ציים תשיעי ועשירי ר' אבין ציים תשיעי ועשירי ר' לוי ציים תשיעי ולילי עשירי וז"ש ויש מחמירין כו' וכ"ז חומרא אבל מדינא

¹⁷ . בשע"ת בשם א"ר דמותר בשחרית וכו"ה בקישו"ע סי' קכ"ד סעי' כ' וערוה"ש סעי' ב', אמנם כתבו כמה מהפוסקים (המפורטים להלן) דשחרית לאו דווקא אלא דבזמניהם לא היה הדרך לכבס בלילה ושיגרא דלישנא נקטו, ומדינא מותר מיד במוצאי התענית ובפרט לענין כיבוס דעפ"י תקנת עזרא אין לכבס ביום ו' כדי שיהיו פנויים להתעסק בצרכי שבת (ועמש"כ בס"י רמ"ב אות ג'), וכו"ה בהדיא בסידור יעב"ץ "מותר לספר ולכבס ולרחוץ מיד", וכן פסקו: גליוני מהר"י להגה"ק מוהר"י מדזיקוב זצ"ל על הט"ז סי' תקנ"א סק"ד, שו"ת אז נדברו ח"ח סי' מ', שו"ת אבן ישראל להגר"י פישר שליט"א ח"ז סי' כ"ז, שו"ת להורות נתן ח"ב סי' ל"ו, שש"כ פמ"ב סעי' ה', שו"ת רבבות אפרים ח"ב סי' קנ"ה, שו"ת מחזה אליהו סי' פ"ו. ובשו"ת באר משה ח"ז סי' ע"ט מתיר כיבוס במוצאי התענית רק בשעהד"ח, ורחיצה וגילוח אינו מתיר אלא בבוקרו דיום ו'.

¹⁸ . שו"ת אז נדברו שם, וכו"ה בשש"כ שם בשם הגרשז"א זצ"ל לענין כיבוס ולבישת בגד מכובס דאין להתיר א"כ נשאר עם בגד זה לשבת, ולהלן בהערה 20 הבאנו דיש החולקים על עיקר חומרא זו, עיין שם.

¹⁹ . ובשו"ת שבט הקהתי ח"ג סי' קפ"ב דמ"מ יש להתיר להוסיף במכונת כביסה המכבסת בגדים לכבוד שבת גם בגדים לימות החול כיון דבביה"ל מביא חולקים על עצם האיסור דתספורת וכיבוס ואף דמסקנתו להחמיר, בזה יש להקל.

²⁰ . ערוה"ש סעי' ב', וכן נהוג עלמא, אכן שו"ר באורחות חיים סק"א מביא בשם שו"ת מור ואהלות סי' ל"ט שיש לו בקבלה מהרה"ק רלו"י מברדיטשוב ז"ע שפי' דברי המג"א שהכל מותר הכוונה גם בבשר ויין (והיינו משחרית דיום ו' דבמוצאי התענית אסור מחמת אבילות של יום), ולפי דבריו הכוונה דבשנה כזו לא גזרו חז"ל כלל דיני אבילות ביום ו', ועיין בשו"ת מחזה אליהו שם דג"כ מסיק כן מכח כמה ראיות, ולפי"ז מותר הכיבוס הרחיצה והחלפת בגדים אף שעדיין אין כוונתו בהם לכבוד שבת.

²¹ . א"א בוטשאטש דליכא איסור להסתפר אחר חצות בער"ש כיון שקוראים לביהכ"נ למנחה ולכן עדיף ממדת חסידות להמתין בתספורת עד אחר חצות, וכו"ה בהג' הר"ב פרנקיל הנדפס בסוף השו"ע.

מותר מייד אף דברים שאסור בשבת שחל ט"ב בתוכה כמ"ש מר"ח ועד התענית ושם כיצד חל להיות בא' בשבת כו' ובתוספתא עבר ת"ב מותרין בכולם ובירושלמי שם ר"י בן אלעזר מן דהוה ט"ב נפיק הוי מכריז פתחין ספריא מאן דבעי ספר:

16. תלמוד בבלי מסכת תענית כ"ט.

קרוב הפית בראשונה, מנא לן? דכתיב: (מלכים ב כ"ה:ח) "ויבחדש הקמישי, בשבועה לחדש, היא שנת תשע עשרה שנה למלך נבכדנאצר מלך בבל, בא נבונרצדן רב טבחים וגו', וישרף את בית ה'". (איני, והכתיב: [וכתיב]:) (ירמיהו נ"ב:י"ב) "ויבחדש הקמישי בעשור לחדש היא שנת תשע עשרה וגו' וישרף את בית ה' ואת בית המלך", ותנא: איאפשר לומר, 'בשבועה', שפכר נאמר: 'בעשרה', ואיאפשר לומר, 'בעשרה', שפכר נאמר: 'בשבועה'! הא כיצד? בשבועה בו נכנסו הגויים להיכל, ואכלו ושתו וקלקלו בו [שביעי], שמיני, ותשיעי, עד שפנה היום סמוך לקשכת עשירי, שנאמר: (ירמיהו ו'ד') "אוי לנו פי פנה היום פי ינטו צללי ערב". לעת ערב הצייתו בו את האש ונשרף עם שקיעת החמה בעשירי לחדש. והיגו דאמר רבי יוחנן (בן זכאי): אלמלא הייתי באותו הדור, לא קבעתיו אלא בעשירי, מפני שרבו של היכל נשרף בו, ורבנן? (אמרי) אתחלתא דפורענותא עדיף, דבתשיעי הוא דהניא

17. תלמוד בבלי מסכת תענית דף כט עמוד ב

שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסורין לספר ולכבס. אמר רב נחמן: לא שנו אלא לכבס וללבוש, אבל לכבס ולהניח - מותר, ורב ששת אמר: אפילו לכבס ולהניח אסור. אמר רב ששת: תדע, דבטלי קצרי דבי רב. מתיב רב המנונא: בחמישי מותרים מפני כבוד השבת. למאי? אילימא לכבס וללבוש - מאי כבוד שבת איכא? אלא - להניח. ובחמישי הוא דשרי, אבל השבת כולה - אסור! - לעולם לכבס וללבוש, וכשאיין לו אלא חלוק אחד.

אמר רב: לא שנו אלא לפניו, אבל לאחריו - מותר. ושמואל אמר: אפילו לאחריו נמי אסור. מיתיבי: שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור לספר ולכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת. כיצד? חל להיות באחד בשבת - מותר לכבס כל השבת כולה. בשני בשלישי ברביעי ובחמישי, לפניו - אסור, לאחריו - מותר. חל להיות בערב שבת - מותר לכבס בחמישי, מפני כבוד השבת. ואם לא כבס בחמישי בשבת - מותר לכבס בערב שבת מן המנחה ולמעלה. לייט עלה אביי, ואיתימא רב אחא בר יעקב, אהא. חל להיות בשני ובחמישי - קורין שלשה ומפטיר אחד, בשלישי וברביעי - קורא אחד ומפטיר אחד. רבי יוסי אומר: לעולם קורין שלשה ומפטיר אחד. תיובתא דשמואל! - אמר לך שמואל: תנאי היא, דתניא: תשעה באב שחל להיות בשבת, וכן ערב תשעה באב שחל להיות בשבת - אוכל ושותה כל צרכו, ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו, ואסור לספר ולכבס מראש חדש ועד התענית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: כל החדש כולו אסור. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו אסור אלא אותה שבת בלבד. ותניא אידך: ונוהג אבל מראש חדש ועד התענית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: כל החדש כולו אסור, רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו אסור אלא אותה שבת בלבד. אמר רבי יוחנן: ושלשתן מקרא אחד דרשו, דכתיב והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתה. מאן דאמר מראש חדש ועד התענית דף ל עמוד א אמר רבא: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ואמר רבא: הלכה כרבי מאיר. ותרוייהו לקולא. וצריכא, דאי אשמועינן הלכה כרבי מאיר - הוה אמינא: אפילו מראש חדש, קמשמע לן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ואי אשמועינן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל - הוה אמינא: אפילו לאחריו, קמשמע לן הלכה כרבי מאיר.

18. רש"י מסכת תענית דף ל עמוד א

הלכה כרבי מאיר - דלפניו אסור ולאחריו מותר. הלכה כרבן שמעון בן גמליאל - דאין איסור נוהג אלא באותה שבת.

19. תוספות מסכת תענית דף ל עמוד א

ותרוייהו לקולא - כלומר תרוייהו כדר"מ דאמר מר"ה ועד התענית וכרשב"ג דאמר אינו אסור אלא אותה שבת בלבד הלכה כתרוייהו לקולא כלומר דאינו אסור אלא אותה שבת בלבד כרשב"ג ודוקא [עד התענית אבל לאחר התענית מותר להלכה כר"מ דאמר דאינו אסור אלא עד התענית ואף על גב דשלחו משמיה דר' יוחנן דכלי פשתן מותר לכבס במועד מ"מ החמיר לנו מורינן רש"י לתת סדינין שלנו לכובס אותה שבוע שהיה בה ט"ב קודם התענית אבל היכא דחל ט"ב בה' בשבת מותר לכבס ולספר מחצות ואילך מפני כבוד השבת דאין להמתין עד ערב שבת מפני טורח השבת.

20. תוספתא מסכת תענית (ליברמן) פרק ג הלכה יא - יב

הלכה יא- כל שהוא מסעודת תשעה באב אסור לוכל בשר ואסור לשתות יין ואסור לוכל שני תבשילין ואסור לרחוץ ולסוך וכל שאינו מסעודת תשעה באב מותר לוכל בשר ולשתות יין ומותר לוכל שני תבשילין ומותר לרחוץ ולסוך ר' ישמע' בי ר' יוסה אומ' משם אביו כל שעה שמותר לוכל מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו

הלכה יב- ואין שאילת שלום לחבירים בתשעה באב ולהדיוטות בשפה רפה מתקנין מט' באב למוצאי ט' באב עבר תשעה באב מותרין בכולן

21. תלמוד ירושלמי מסכת תענית פרק ד הלכה ו

שבת שחל ט' באב להיות בתוכה אסורין מלספר ומלכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת רבי יונה בשם רב המנונא לתספורת השוכה. רבי בא בר פהן אמר קומי ר' יוסה, רבי אקא בשם ר' אבהו, ט' באב שחל להיות בשבת, שתי שבתות מותרות שני שבועות, שבוע שלפני ט"ב ושבוע שלאחרי ט"ב מותר בכביסה ותספורת שאין כאן שבוע שחל בו ט"ב. ושואל לאחריו מהו? רבי יוחנן, אמר לאחריו שאסור לספר בכל השבוע שחל בו ט"ב. רשב"ל אמר לאחריו מותר. דרשה רבי חזיה בא בר לציפוראי ואלא קבלון עליהון א"ר אימי לר' נסי, ואין בן אחיו של ר' חזיה הגדול תלוק עלי? וכי אין רב, שהוא בן אחיו של ר"ח הגדול תולק ואסור? א"ל בפירוש פליגין. רבי יוחנן אמר לאחריו אסור, רשב"ל אמר לאחריו מותר. מה עבד לה רשב"ל? פתר לה מה שרב אסר מדובר ט' באב שחל להיות בשבת, ולית שמע מינה כלום

רבי יצחק בן אלעזר, מן דהנה תשעה באב נפק הנה מכריז כשיצא ט"ב היה מכריז יפתחון ספריא ומאן דבעי יספר הספרים יפתחו חנויותיהם ומי שירצה יבוא ויסתפר. כתיב (הושע ב) והשבותי כל משושה חגה חדשה ושבתה וכל מועדה. דרומאי נהגין חנה אנשי הדרום נהגו איסור כיבוס ותספורת מר"ח אב. צפוראי נהגין חדשה אנשי ציפורי נהגו איסור כל חודש אב. טיבריא נהגי שבתה בשבת שחל בו ט"ב. סורין רבנן דטיבריא למינהוג כרבנן דציפורין חזרו חכמי טבריה לנהוג כאנשי ציפורי. ר' ירמיה בשם רבי חזיה בר בא, בדין הנה שיהו מתעניין בעשירי באב, לפי שבו נשרף בית אלהינו. ולמה מתענים בתשיעי? שבו התחילו הפורענות. ותני כן, בשביעי לחדש אב נכנסו לתוכו. בשמיני היו מקרקרין בו. בתשיעי הציתו בו את האור ובעשירי נשרף. רבי יהושע בן לוי צינים היה צם תשיעי ועשירי. רבי אבון צינים תשיעי ועשירי. רבי לוי צינים תשיעי ולילי עשירי. ר' בא בר זבדא בשם רבי חנינה ביקש רבי לעקור ט' באב לבטלו לגמרי ולא הניחו לו. אמר לו רבי לעזר עמך היתמי ולא איתאמרת ה"י לא אמרו שרצה לבטל לגמרי אלא באותה שנה ביקש רבי לעקור ט' באב שחל להיות בשבת ולא הניחו לו. אמר, הואיל ונדחה משבת ידחה אפרו לו, ידחה למחר ...

22. שו"ת דברי יציב ליקוטים והשמטות סימן מט

כיבוס לכבוד שבת בתשעה באב אחר חצות.

ב"ה, יוניאן סיטי, י"ב סיון תשד"מ

מכתבו הגיעני ומאוד שמחתי לראות שמע"כ עוסק בדב"ת בשיעורים תמידין כסדרן ומשתעשע בחידושי תורה, ולאות חיזוק ועידוד אבוא במ"ש בדברי התוס' בתענית דף ל' ע"א בד"ה תרוייהו, שנחלקו בזה

הב"י בס"י תקנ"א והט"ז שם ס"ק י"ד אם יש להתיר לכבוד שבת בת"ב אחר חצות כשחל ביום ה', וכתב מע"כ נ"י ע"פ הקדמה ששמע ממני בביאור ענין שהיו הכרובין מעורים בשעת החורבן [יומא נ"ד ע"ב ועיין שם בריטב"א], דאחר שכיילה ה' חמתו בעצים ואבנים [מדרש שוח"ט תהלים ע"ט] נעשו ישראל אהובים למקום ואז נתגלה מעלתם, וכתב להסביר בזה ענין ההיתר אחר חצות. ונהניתי מאוד מדבריו. ובאמת לשון הט"ז שכתב דאחר חצות שייך ליום מחר אינו מובן לכאורה דמה שייכות יום זה ליום שלאחריו, ולפי דבריו א"ש דאחר חצות היה שייך כבר ליום עשירי יום החורבן שכיילה חמתו. אך בזה לא נתיישב עדיין קושיית הב"י דמאי שנא מהא דלייט אביי כשחל בער"ש.

ונ"ל שהטעם בזה כמו שמקילין בכמה דברים אחר חצות לפי שאז לידת משיח ואתחלתא דנחמה, עיין ב"י סו"ס תקנ"ט ובברכ"י שם סק"ז מספר הכוונות עיין שם, והתכוונו באיזה דברים לעשות היכר לזה כדי להורות על תקות נחמתינו בעניינו. וי"ל דמשום כבוד שבת בלבד לא התירו ביום ה' אחר חצות אלא בצירוף הך טעמא שיהא היכר לתקות נחמה, וכשחל בערב שבת ליכא הכירא כ"כ כי יסברו שרק מחמת שקרוב ליום השבת, משא"כ ביום ה' שיש עוד זמן למחר להכין לשבת ידעו שע"כ גם משום היכר ודו"ק.

ואפשר עוד דבער"ש חששו שיקילו לגמרי, שיאמרו שמפני כבוד שבת נדחה האבילות לגמרי אף בדברים האסורים מדינא, ולכך לא רצו להתיר כלל ודו"ק.

ידידו המברכו ברפואה שלימה לכל אבריו וגידיו בתכח"י, שיזכה עוד לשבת בבית ה' הרבה שנים וימים ולראות בביאת משיח צדקינו בב"א. המצפה לישועה קרובה במהרה דידן

23. הליכות שלמה

אף אם כבר הגיע זמן פדיונו בשבת כה⁶³.

מוצאי תשעה באב

זו. תשעה באב שחל ביום חמישי, מותר לכבס מיד במוצאי היום בו לצורך שבת כו⁶⁵.

דבר הלכה

ובין שלא בזמנה⁶². כבוד השבת, אפשר דכיון שאינו נהנה מן הכבוס מיד אין כל הצדל צין כיבוס בצוקר לפני חלות לבין כיבוס בערב מיד אחר הלום (ורק לענין אכילת בשר מנאנו הצדל בזה לענין ת"צ שנדחה, עיין סי' תקנ"ח במ"צ סק"ה. וגם בתקופות אסור [באור ליום ו'] מפני שמתפיה מיד וכאילו לובש מיד בגד מכובס). ויתר על כן מצינו שיטת התוס' בתענית ל' ע"א (סוד"ה ותרי"ה) דהמירו צכה"ג אף בת"צ בעלמא מחלות ואילך מפני כבוד השבת (עיין במג"א סי' תקנ"ח סק"ח), ואף דלא נקטינן הכי, היינו לגבי ת"צ בעלמא, אבל לא לגבי מוצאי תשעה באב, ומותר לכבס מיד⁶⁶.

בו. אבל שלא לצורך השבת מסתבר דאסור [כצכל שנה צ"י אב], שהרי באומו זמן

ובין שלא בזמנה⁶². כבוד השבת, אפשר דכיון שאינו נהנה מן הכבוס מיד אין כל הצדל צין כיבוס בצוקר לפני חלות לבין כיבוס בערב מיד אחר הלום (ורק לענין אכילת בשר מנאנו הצדל בזה לענין ת"צ שנדחה, עיין סי' תקנ"ח במ"צ סק"ה. וגם בתקופות אסור [באור ליום ו'] מפני שמתפיה מיד וכאילו לובש מיד בגד מכובס). ויתר על כן מצינו שיטת התוס' בתענית ל' ע"א (סוד"ה ותרי"ה) דהמירו צכה"ג אף בת"צ בעלמא מחלות ואילך מפני כבוד השבת (עיין במג"א סי' תקנ"ח סק"ח), ואף דלא נקטינן הכי, היינו לגבי ת"צ בעלמא, אבל לא לגבי מוצאי תשעה באב, ומותר לכבס מיד⁶⁶.

בו. דכיון שהטעם שאסור לכבס בשבוע שחל צו תשעה באב הוא משום דנראה כמסית דעתו מן האבלות (עיין סי' תקנ"א במ"צ סק"א), וכיון שהמירו לפני חלות היום משום

ארחות הלכה

62. שמירת שבת כהלכתה פס"ב הע' קט"ז. וראה שם שהעיר על דברי רבנו שהרי גם בפד"ה"ב לובש האבל בגדי שבת כמ"ש בגשה"ח שם סק"ט, עיי"ש, וכנראה ס"ל לרבנו דבפד"ה"ב שלא בזמנו אין האבל לובש בגדי שבת (ובגשה"ח סתם בזה). 63. אוצר פדיון הבן פ"ז הע' כ"ז. 64. שם ופרק ט"ו הע' ד'. עיי"ש. ועיי"ש סעיף ג' דעות הפוסקים אם גם ביום ל"א יש להמתין עד אחר כ"ט י"ב תשצ"ג, ובהע' י"ג דלספיקא דהחתם סופר יש לחוש עוד שאם לא מלאו כ"ט י"ב תשצ"ג בתחילת ליל ל"א לא יפדה עד יום ל"ב, ושכן הורה הג"ר זלמן באניהאד ז"ל ע"פ הוראת החתם סופר ז"ל. ובפדיון בנו בכורו של רבנו, הגאון רבי שמואל שליט"א, הידר רבנו לפדותו שנית גם ביום ל"ב משום הך ספיקא דהחתם סופר. 65. שמירת שבת כהלכתה פמ"ב הע' ט"ז וט"ו. וראה בסדור עמודי שמים להגריעב"ץ, דיני ת"ב דלת ב' חלון ה' סק"ז, "כשחל י' בע"ש מותר לספר ולרחוץ מיד". אמנם בהוספות הנדמ"ח כתב הגריעב"ץ: "ועיין שאילת יעבץ סי' ק"ר, ושם הנדון הוא על גילוח ביום קודם חצות. 66. שם הע' ט"ו. וכן הורה למעשה. ודלא כמשי"כ בלוח אר"י דאין להתיר אלא בשחרית. ודגו לפני רבנו מדברי השע"ת סי' תקנ"ח סק"ב

י. מוצאי תשעה באב נדחה, מותר ברחיצה תמפורת וכיבוס כח 65.

דבר הלכה

<p>מנהג קנת אכלות ואין להתעסק בכבוס נגדים. ובמכונת כביסה אשר אין רגילים לכנס בה נגדים מעטים, אפשר להוסיף גם כביסה שלא לצורך שבת 67.</p>	<p>תמפורת. ומש"כ הגר"מ טוקזינסקי ז"ל בלות ארץ ישראל דטהגין איסור בדברים אלו, אין יסוד לדבריו, ואין לנו אלא איסור כשר ויין המפורש בשו"ע (שם ס"א טהנה), ומו לא 69.</p>
---	--

ארחות הלכה

בשם האיר לענין תמפורת דהתיר רק בשחרית (וכיח בקשי"ע סי' קכ"ד סיכ), עיריש, ומשמע דהיה לענין
מינות, אך רבנו לא הדר ב"י מדידת הכיבוס אור לעשיק. וראה משי"כ בזה הרחמיה שליטיא בשמירת
שבת בהלכתה שם (ובמור"י שנה א' ח-י) דכומנם לא עסקו במלאכת הכביסה כלילה ולכן שגרא דלשון
הפוסקים הוא על יום עשיק. 67. שם הגר"מ ומוקנים ומלואים. 68. דשמונ. 69. דשמות.

24. שמירת שבת כהלכתה פרק מב

ה. מתקנת עזרא הסופר שיהיו העם מכבסים ביום חמישי בשבת מפני כבוד השבת,
ולא ימתינו עד ערב שבת, כדי שיהיו פנויים להתעסק בערב שבת (יג) בצורכי שבת
(יג*).

תשעה-באב שחל להיות ביום חמישי בשבוע, לא יכבסו בו ביום (יד), אלא
יכבסו במוצאי ט' באב, כלומר אור ליום ששי (טו), ואין צריכים להמתין עד למחרת
היום, כלומר עד יום ששי בבוקר (טז).

כשיש לו ב' בהמות צריך להניח הטובה לשבת. (יג) סי' רמב ובמ"ב ס"ק ה, ויל"ע אם תקנת עזרא נוהגת גם היום שכולם מכבסים במכונת-כביסה, ואין לחשוש שיהיו טרודים בע"ש, ולא שייך כאן לומר דבעינן גדול בחכמה ובמנין לבטל תקנת עזרא, די"ל דמכיון שנקיט טעם לדבריו, דיש לחשוש שימנע מלהתעסק בצורכי שבת, אם בטל הטעם, גם הגזירה בטילה, עיין רדב"ז פ"ב מה' ממרים ה"ב סוד"ה היה, סי' תרצ במ"א ס"ק כב. ושמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א, דבזמננו שאין רגילים לכבס רק מהיום למחרת (ולא לצורך שימוש באותו היום), אם יכבס בע"ש יחשבו שיש לו פנאי והוא מכין בע"ש על אחר שבת, ולכן עדיף לכבס לפני יום ששי, עכ"ל. ולעצם התקנה יל"ע, אם תקנת עזרא היתה לכבס דוקא בחמישי ואז ניכר שהוא עושה לכבוד שבת, או שעיקר תקנתו שיהיה לו בגד מכובס ונקי לכבוד שבת, וממילא אם מכבס בשלישי או ברביעי ג"כ יצא ידי התקנה, ולכאורה כן משמע בב"ק פב א רש"י ד"ה ומכבסים, ובמ"א סי' רמב ס"ק ג משמע דעיקר התקנה היה שלא לכבס בע"ש, ע"ש במחהש"ק ובשעה"צ ס"ק טז, וברמב"ם פ"ל מה' שבת ה"ג ג"כ משמע הכי, ...שילבש כסות נקיה...ועזרא תיקן..., ומשמע דכשיש לו בגד נקי אין צריך לכבס לצורך השבת במשך כל השבוע, ועיין סי' רס בט"ז ס"ק א בשני התירוצים שלו, ועיין תענית כט ב, ובחמישי הוא דשרי אבל השבת כולה אסור. ושמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א, דמסתבר דכמו שאם רואה מנה יפה מיחד אותה לשבת, כך גם לגבי כסות נקיה מותר לכבס ביום ראשון כדי שיהא בטוח שיהיה לו לשבת, כיון שרגילים תמיד לכבס ולהניח בארון שיהא מוכן לעת הצורך. (יג*) ולכאורה דין זה נוהג גם בעיו"ט, שיכבס ביום שלפני כן כדי להתפנות בעיו"ט לצורכי יו"ט, ואולי שאני יו"ט דמותר בו בצורכי או"נ, ועכ"פ אם חל עיו"ט ביום א' בשבוע, בודאי יצטרך לכבס בו ביום, וימהר לגמור את הכיבוס כדי שיהיה לו פנאי להכין צורכי יו"ט. (יד) סי' תקנא במ"א ס"ק יח. (טו) שמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א, דכיון שהטעם שאסור לכבס בשבוע שחל בו ט' באב הוא משום דנראה כמסיח דעתו מן האבילות, סי' תקנא במ"ב ס"ק כא, וכיון שהתירו לפני חצות היום, ומשום כבוד השבת, אפשר שלענין כיבוס דאינו נהנה מיד, אין כל הבדל בין בבוקר לפני חצות לבין בערב מיד אחרי הצום (ורק לענין אכילת בשר מצאנו הבדל בזה לענין ט' באב שנדחה, עיין סי' תקנח במ"ב ס"ק ה, וגם בתספורת אסור, מפני שמתיפה מיד וכאילו לובש מיד בגד מכובס). ויתר על כן מצאנו שיטת התו' בתענית ל א סוד"ה ותרוייהו, דהתירו בכה"ג אף בט' באב בעצמו

סימן קנו

רחיצה, כיבוס, ביום ו' כשחל ט' באב ביום ה'

(ועיין כל זה בפ"ת שמביא כמה ספרים שכתבו להתיר כביסה מיד).

ושמעתי ממוה"ג ראש הישיבה ר' דוד פיינשטיין שליט"א לענין כיבוס יש להקל בלילה רק אם הוי שעת הדחק כגון דא"א למחר בבוקר, וכן יש להקל במקום צורך בכל הדברים הנוגעים לכבוד שבת. אבל פשוט לענין שאר דברים דאינם לצורך שבת צריכים להמתין עד אחר חצות כמו בכל שנה שנהגו לאסור עד אחר חצות. ותדע דבבקר יש להקל רק לענין דברים שהם לצורך שבת דהם מותרים בבוקר, וכגון לספר, ולרחוץ במרחץ וכמש"כ המ"ב, בכל כה"ג יש להתיר בבוקר, אבל לענין כביסה יש להקל בזה גם בליל מוצאי ט"ב כדעת המקילין בזה אך ורק אם יש הרבה בגדים וא"א לגמור בבקר לחודיה (עיין בפסקי תשובות שכתב כן להרבה פוסקים, ועיין סידור יעב"ץ ועוד). והטעם להקל משום דשכיח דלא יגמר כל המלאכה ואינו נכזר לעסוק בזה מאוחר בערב שבת אחר חצות וכמו דאיתא בסימן רנא עיין שם דיש דעות בזה מזמן אחר חצות או מזמן פלג המנחה.

עיין במ"ב (סימן תקנח ס"ק ג) דאע"ג דנוהגין שלא לרחוץ ולכבס ולעשות שאר דברים עד אחר חצות ביום י' באב מכ"מ אם חל ט' באב ביום ה' מותר ביום עשירי לכבוד שבת. ועיין בערה"ש (סימן תקנח, סעיף ב) שכתב דאם חל ט' באב ביום ה' הכל מותר בערב שבת לכבוד שבת (ואין צריך להמתין עד חצות) אבל לאכול בשר קודם חצות פשיטא דאסור עיין שם. ומשמע דלענין רחיצה וכביסה מותר בבוקר אבל בליל מוצאי ט' באב משמע דאינו מותר.

ועיין בשמירת שבת כהלכתה בפרק מב (סעיף ה, הערה טו) בשם הגרשז"א זצ"ל דכיון דהטעם שאסור לכבס בשבוע שחל בו ט' באב הוא משום דנראה כמסיח דעתו מן האבילות (עיין במ"ב (סימן תקנא ס"ק כא), וכיון שהתירו לפני חצות היום משום כבוד שבת אפשר דלענין כיבוס שאינו נהנה מיד אין כל הברל בין בבקר לפני חצות לבין בערב מיד אחר הצום - ושאינו בשר ויין דנהנה מיד ואסור, וגם תספורת אסורה מפני שמתיפה מיד וכאילו לבוש מיד בגד מכובס, משא"כ לענין עצם כיבוס אולי מותר מיד אחר התענית וכן איתא בסידור יעב"ץ

ודברת במ

סימן קנו

שאלות ותשובות

שצו

י' באב ומסיק הבה"ל וז"ל "ומכ"מ קשה להקל בזה שכמה אחרוני זמננו העתיקו דבר זה למעשה ולכאורה ה"ה בט' באב שחל ביום ה' דסכ"ס אם אינו לכבוד שבת ליכא סברא להקל בזה, ולא אמרינן דכיון דרחיצה לכבוד שבת מותרת עכ"פ בבוקר ממילא א"צ להחמיר בזה כלל, אלא אמרינן דכל דהוי לצורך שבת (דהיינו תספורת או כביסה מותר או רחיצה במרחץ אם לא יעשה רחיצה עוד פעם לשבת) משא"כ אם לא הוי עכשיו לכבוד שבת, וכגון דלפני שבת סמוך לערב הוא רגיל לרחוץ עוד פעם דבכה"ג הרחיצה הראשונה ממילא אינה לכבוד שבת כמוכן.

ולענין מקלחת (shower) אם רוצה לרחוץ עוד פעם סמוך לשבת פשוט דאין זה מכבוד שבת לרחוץ נמי בבקר ולכן אסור כמו בכל שנה דאסור עד חצות ביום י' באב. וה"ה לענין כלי זמר ושמחה דאין מקום להתיר קודם חצות כמו לענין אכילת בשר ושתיית יין.

ועיין בה"ל ס"י תקנח ד"ה חצות היום, דלמעשה יש מחלוקת בין הרש"ל ועוד פוסקים אם המנהג כשר שלא לרחוץ במוצאי ט"ב או דווקא לענין אכילת בשר ושתיית יין ע"ש. וכתב המאמר מרדכי דלענין רחיצה ותספורת לא החמירו בכל ליל